

Ota Filip – Murnau

Ota Filip

Ohel Jakob na Jakobově náměstí

Nová synagoga pro mnichovskou Židovskou obec

Devátý listopad je pro německé Židy nezapomenutelný.

Toho dne roku 1938 vyzval ve svém projevu k funkcionářům nacistické strany v mnichovské staré radnici tehdejší „říšský ministr propagandy“ dr. Joseph Goebbels k pogromu proti Židům. Ještě toho dne večer zapálili nacisté v Německu několik desítek synagog, což byl signál k počátku „konečného řešení“ – německy „Endlösung“ – k likvidaci „židovské rasy“.

Mnichovskou synagogu, stála ve středu města v sousedství Domu umění, zbourali nacisté na příkaz Adolfa Hitlera už v červnu 1938. „Fýrera“ totiž rušilo, že při svých návštěvách v Mnichově, ve městě, v němž na počátku dvacátých let minulého století vzniklo nacistické „hnutí“, se v centru města nemůže vyhnout pohledu na synagogu, před jeho nástupem k moci v roce 1933 středisko náboženského a kulturního života asi dvanáctitisícové židovské obce.

V kulturním, vědeckém a v obchodním životě Mnichova hráli židovští intelektuálové po staletí vždy velmi významnou roli. Uvedu jen několik případů: Architekt Max Littmann navrhl a postavil Prinzregententheater, skvost mezi četnými mnichovskými divadly i Hofbräuhaus, dodnes snad nejslavnější pivnici na světě. Do Hofbräuhausu chodili mnichovští Židé na pivo, protože mnichovské pivo bylo – a je dodnes - podle přísných židovských předpisů „košer“. Spisovatel Lion Feuchtwanger, rozený Mnichovák, syn významné židovské rodiny, napsal zde svůj klíčový román „Úspěch“. Ve svých vzpomínkách popisuje „sabaty“ v rodině bankéře Feuchtwangera a také návštěvy s otcem a s matkou ve slavné mnichovské pivnici Hofbräuhaus, kde se každou sobotu před polednem scházela smetánka mnichovské židovské společnosti. Feuchtwangerův otec – a všichni Židé – platili sobotní účty za „košer“ pivo vždy až o den později, protože jako pravověrní Židé se o sabatu nesměl peněz ani dotknout. Slavný dirigent Hermann Levi inscenoval a dirigoval v Mnichovské opeře v roce 1882 premiéru už tehdy neblaze proslulého antisemity Richarda Wagnera „Parsifal“. Wagner byl s mnichovskou premiérou svého „Parsifala“, „s germánsko-árijskou“ operou, inscenovanou dirigentem „neárijského“ původu, velmi spokojen. Fotbalové fanoušky bude jistě zajímat, že jeden ze zakladatelů dnešní slávy klubu F.C. Bayern, Kurt Landauer, vážený člen mnichovské židovské obce, přispěl jako předseda fotbalového klubu velkým dílem k tomu, že v roce 1932 se F.C. Bayern stal mistrem Německa. O rok později Landauera

nacisté z vedení klubu vyhnali. Ještě několik let po roce 1933 označovali nacisté F.C. Bayern jako „židovský klub“.

Od 14.století až do Hitlerova nástupu k moci byli mnichovští Židé součástí městské společnosti. Mezi ortodoxními a liberálně orientovanými mnichovskými Židy však docházelo k četným náboženským sporům, jako ostatně i mezi křesťany. Jeden příklad: Když Theodor Herzl, zakladatel sionismu, hodlal v roce 1897 uspořádat v Mnichově první sionistický kongres, narazil se svou idejí, založit v Palestině židovský stát na odpor mocné liberální Mnichovské židovské obce, která své staleté kořeny zapustila v hlavním městě Bavorského království. Aby se vyhnul konfrontaci s bavorskými vlastenci-izraelity, kteří vůbec neměli v úmyslu se vystěhovat do tehdejší Palestiny, přeložil Herzl první sionistický kongres do Basileje.

Po roce 1945 se do Mnichova z koncentračních táborů vrátilo jen několik málo Židů. Z jedenácti tisíc mnichovských Židů přežilo holocaust jen asi sedm set, z nichž se do města z pochopitelných důvodů vrátilo jen několik, prý nanejvýše sto. Početně malá Židovská obec však v Mnichově existovala už od roku 1946. Její náboženské, kulturní a sociální aktivity se rozvíjely v provizorní synagoze v zadní části obytného domu v Reichenbachově ulici, židovské kulturní středisko bylo umístěno rovněž v provizorních místnostech, právě tak jako židovská škola. Jediné neprovizorní, dnes kulturní instituce v Mnichově, je už několik let židovské, světoznámé knihkupectví paní Salamandrové. Situace Židovských náboženských obcí v Německu i v Mnichově se změnila po rozpadu tak zvaného „socialistického bloku“, kdy se především Židé z bývalého Sovětského svazu mohli vystěhovat a svůj nový domov nacházeli a nacházejí dodnes i ve Spolkové republice Německo, a to především v židovských náboženských obcích ve velkých městech. Mnichovská židovská obec, po Berlíně druhá nejpočetnější v Německu, má dnes přes 9.000 členů. Jedním z hlavních úkolů mnichovské židovské obce je integrace ruských Židů do normálního života v demokratické společnosti, obnova nebo posílení jejich sounáležitosti se židovským náboženstvím a s jeho tradicemi.

Předsedkyně Mnichovské židovské obce paní Charlotte Knoblochová, která jako malé děvče přežila nacisty coby schovanka v jedné křesťanské rodině ve Frankenu, se nedávno přiznala k svým snům: K návratu Židů do Mnichova, ke snu o nové synagoze a o novém středisku židovského života ve městě. Po skoro dvaceti letech se sen paní Knoblochové, teď už rok prezidentky Ústřední židovské rady v Německu, o nové mnichovské synagoze a o návratu Židů do života Mnichova splnil.

Dne 9. listopadu, přesně po šedesáti osmi letech, kdy v Německu hořely synagogy, otevřeli mnichovští Židé za účasti předních představitelů Spolkové republiky Německa, Bavorska, města Mnichova a křesťanských církví ve středu města, v blízkosti radnice a mnichovského dómu,

největší synagogu postavenou po roce 1945 v Evropě. Ve slavném průvodu přenesli mnichovští Židé tóru, pět knih Mojžíšových ručně psaných na pergamenu, z provizorní synagogy do nového „ohel Jakob“- do Jakubova stanu.

K synagoze, k dílu předních německých architektů Wendela, Hoefera a Locha, patří i přilehlé budovy židovského kulturního střediska, škola, muzeum i jiná zařízení obnovené a rostoucí Židovském obce. Komplex impozantních budov stál 71,5 milionů eur. Mnohým Mnichovanům se avantgardistická stavba nezamlouvá, přáli by si, četl jsem v novinách, cosi „klasického“, co by připomínalo „řeckou“ nebo „italsko-renesanční“ architekturu, na kterou si v Mnichově už od 19.století zvykli. Přiznám se, že i mě při prvním pohledu synagoga ve středu „starého“ Mnichova šokovala. Ale po hodině, když jsem budovu dvakrát obešel, jsem se s ní smířil...

Kameny obvodní zdi mnichovské synagogy pocházejí ze stejného lomu u Jerusalema, v němž se přibližně 990 roků před Kristem lámal materiál na stavbu prvního, římskými legiemi v roce 70 po Kristu zbořeného jeruzalémského templu; zbytek jeho základu, Zed' nářků, je pro věřící Židy místem posvátným.

Na stavbu synagogy a k ní přilehlého komplexu budov přispěla Spolková republika Německo, Bavorsko, židovské obce a spolky a četní soukromí dárci, kteří nechtějí být jmenováni. Jednoho čtenářům „51 Pro“ prozradím: Jeden milion eur věnoval na stavbu synagogy mnichovský nakladatel Hubert Burda...

Nové středisko židovského náboženského a kulturního života je otevřeno všem. Do židovské školky nebo školy mohou chodit i děti z křesťanských rovin. přednáškové sály se na jaře příštího roku otevrou nejen židovským spisovatelům, výtvarníkům, hudebníkům a vědcům. Mnichovské židovské kulturní středisko připravuje od druhého čtvrtletí příštího roku - k synagoze přilehlé budovy budou už v březnu vybaveny potřebnou technikou a zařízením – pro všechny občany Mnichova bohatý kulturní program i otevření knihkupectví a „košer“ restaurace.

Na závěr čtyři bavorsko-mnichovské hlasy ze slavnostního otevření synagogy:

„Židé se po šedesáti osmi letech vrátili do středu Mnichova a mají zde opět svůj domov“, řekla při otvírání synagogy prezidentka Ústřední židovské rady v Německu Charlotte Knoblochová

Günter Beckstein, bavorský ministr vnitra:“Už několikrát jsem zdůraznil, že Židé jsou vedle Bavoráků, Franků a Švábů náš další kmen. Bez nich si bavorskou kulturu a život nedovedu představit.“

Christian Ude, starosta Mnichova:“S otevřením naší synagogy získává naše město novou kvalitu. Pomyslím-li na nedávné dějiny města Mnichova coby nacistického „hlavního města hnutí“, tak si přeji aby naše synagoga žila a působila v míru a aby z ní mír vycházel.“

Mnichovský arcibiskup, kardinál Friedrich Wetter:“Synagoga dokazuje, že Židé k nám a do našeho života opět patří.“

(Článek pro časopis „51 Pro“)